

Azərbaycan ədəbi tənqidinin və folklorunun inkişafında Hənəfi Zeynallının rolu

Fidan Abdurəhmanova

*AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat
İnstitutunun ədəbi-tənqid şöbəsinin aparıcı elmi işçisi,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent*
E-mail: fidan_abdurahmanova@mail.ru

Rəyçilər: filol.ü.e.d., prof. N.Ş. Şəmsizadə,
filol.ü.f.d., dos. İ.M. Məmmədli

Açar sözlər: ədəbi tənqid, folklorşünaslıq, xalq ədəbiyyatı, təsnifat prinsipləri, ədəbi tənqid, bayatı, tapmaca, atalar sözləri və məsəllər

Ключевые слова: литературная критика, фольклор, народная литература, принципы классификации, литературная критика, баят, пазл, пословицы и притчи

Key words: literary criticism, folklore, folk literature, principles of classification, literary criticism, bayat, puzzle, proverbs and parables

Hənəfi Zeynallının Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığının, elmi nəzəri-fikir tarixinin inkişafında müstəsna xidmətləri var. 20-30-cu illər epoxasının tənqid və ədəbiyyatşünaslığının bir elmi-nəzəri sistem kimi formalaşdırılmasında Mustafa Quliyev, Əli Nazim, Əmin Abid, Bəkir Çobanzadə, Mikayıl Rəfili, Atababa Musaxanlı, Məmmədkazım Ələkbərli, Məmməd Arif, Mehdi Hüseynlə yanaşı Hənəfi Zeynallının da adı ön sıralardadır. Onun “Həyat və sənət” (1923), “Ağız ədəbiyyatı”, “Azərbaycanda el ədəbiyyatı” (1926) kimi əsərləri ədəbi irsin toplanması, nəşri və tədqiqi problemlərindən bəhs edir. Hənəfi Zeynallının ilk dəfə geniş müqəddimə ilə çap etdirdiyi “Bayatılar” (1925) toplusu, “Azərbaycan atalar sözü və məsəlləri” (1926), “Azərbaycan tapmacaları” (1928), “Dastanlar və nağıllar” (1929) kitabları folklorşünaslığa dəyərli töhfədir. O, “Azərbaycan Tədqiq və Tətəbbü Cəmiyyəti”nin folklor komissiyasının sədri kimi geniş və çoxşaxəli fəaliyyət göstərmişdir. Bu dövrdə nəşr olunan folklor kitablarının nəşrə hazırlanması, redaktə olunması və onlara dolğun elmi müqəddimələr yazılması istiqamətində Hənəfi Zeynallının böyük xidmətləri danılmazdır. Eyni zamanda onun “Sənət nə üçündür?”, “Sənət və ədəbiyyatın ictimai həyatla əlaqələri”, “Ədəbiyyat tədqiqində metod”, “M.F.Axundovun ədəbi və ictimai fəaliyyəti”, “Hüseyn Cavidin yazdığı “Peyğəmbər” haqqında mülahizələrim”, “Şeyx Sənan haqqında mülahizələrim” və s. onlarla məqalələri yeni dövrdə ədəbiyyat nəzəriyyəsi elminin bünövrəsinin qoyulmasında təmənnəsiz xidmətləridir. Bununla yanaşı, Hənəfi Zeynallı “Ədəbiyyatdan iş kitabı”nın (1928) şərikli müəllifi və redaktoru olmuşdur.

Hənəfi Zeynallının Azərbaycan folklorşünaslığının sistemli, ardıcıl və yeni metod və prinsiplər əsasında araşdırılmasındakı xidmətləri uzun müddət diqqətdən kənar qalmışdır. Lakin müstəqillik illərində xalqımızın tarixində, milli-mənəvi dəyərlərimizin yenidən xalqa qaytarılmasında əsl vətəndaş yangısı ilə cəfəkeşlik göstərən folklorşünas alimin zəngin irsinin araşdırılması və onun mənəvi haqqının yenidən özünə qaytarılması olduqca zəruridir.

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatının sistemli şəkildə toplanması, nəşri və tədqiqi işlərinə keçən əsrin 20-ci illərindən başlanmışdır. Bu zəngin irsi xalqa tanımaq istiqamətində folklorşünas alimlərdən Salman Mümtazın, Vəli Xulufunun, Hümmət

Əlizadənin, Əmin Abidin xidmətlərini xüsusi olaraq qeyd etmək lazımdır. Yeni ədəbi hərəkət dövründə Azərbaycan folklorunun itib-batmaq təhlükəsi ilə üz-üzə qalması bir sıra alimlərimiz kimi Hənəfi Zeynallını da ciddi narahat edən tələyüklü məsələlərdən idi. O yazırdı: “Təəssüflərlə demək lazımdır ki, şifahi el ədəbiyyatımız get-gedə daralmış bir dairədə susuz ağaclar kimi solmağa başlamışdır” (9,126). Məhz Hənəfi Zeynallı bu fikri ilə dövrün qabaqcıl ziyalıları folklorumuzun toplanması və təbliği işinə diqqət ayırmasını vacib sayırdı. O, yaxşı dərk edirdi ki, xalqımızın minilliklər boyu yaratdığı zəngin mənəvi irsi, əvəzsiz söz xəzinəsi məhv olmaq təhlükəsindədir. Folklorumuzun qorunmasındakı bu boşluğu dövrün bütün ziyalıları görür və hər vaxtlar bu ciddi problemin qarşısını almağa çalışırdılar. Tənqidçi Əli Nazim də bu məsələyə biganə qalmamış, mövcud vəziyyətlə bağlı öz narahatlığını belə ifadə edərək yazırdı: “Xalq yaradıcılığı, o əski və ibtidai olduğu qədər səmimi və təbii olan “folklor” məhsulları mədəniyyət təmsilinin dişləri arasında son nəfəsini çəkir” (3,53).

Hənəfi Zeynallı bütün bu real situasiyanı dərinlən araşdıraraq belə qənaətə gəlmişdi ki, folkloru düzgün, ardıcıl və sistemli şəkildə toplamada onun haqqında doğru-dürüst elmi-nəzəri fikir yürütmək olmaz. Çünki dünya folklorşünaslığında belə bir elmi prinsip formalaşmışdır ki, bu nümunələr yazıya alınmadıqda onun haqqında konkret bir qənaət əldə etmək mümkün deyil. Buna görə də Hənəfi Zeynallı folklorun həm toplanması, həm də tədqiqi ilə ciddi məşğul olmuşdur. O, folklorun “xalq ədəbiyyatı” adlandırılmasına qarşı çıxaraq deyirdi ki, bu anlayış həm şifahi, həm də yazılı ədəbiyyatı özündə ehtiva edən bir termdir. Bu termin folklorun xarakterini tam, dəqiq konkretləşdirə bilmir. Beləliklə, “Hənəfi Zeynallı xalq ədəbiyyatı adı altında ideya-estetik bir keyfiyyət kimi ümumən bədii yaradıcılığa xas olan xalqiliyi başa düşürdü” (4,20). O, bu terminin “ağız ədəbiyyatı” ilə əvəzlənməsini məqbul hesab edirdi.

H.Zeynallını bir folklor toplayıcısı kimi düşündürən məsələlərdən biri folklor nümunələrinin eşidildiyi kimi toplanılmaması idi. Çünki bəzi toplayıcılar xalqdan eşitdikləri nümunələri redaktə edir, modern şəkildə qələmə alaraq təhrifə yol verirlər ki, bu da toplama işinin əsas prinsiplərinin pozulmasına gətirib çıxarırdı. O, bu prosesdə üç başlıca prinsipi göstərərək yazırdı: “Toplayanlar geniş xalq təbəqəsi içərisinə girərək bu materialı olduğu kimi alıb yazmayırlar. Yəni hər yerin özünəməxsus bir şivəsi, bir leksikonu olduğu halda o məhəllənin leksikonunu, ifadə şəklini, bədii görüşlərini, cümlə quruluşlarını, səslərdəki dəyişmələri tamamilə göstərmək üçün hər bir kəsdən eşidilən bu materialları söyləyən adamın söyləyişini eynilə zəbt etməyirlər (5,31). Hənəfi Zeynallı ikinci qüsur kimi folklor nümunələrinin toplandığı ərazinin coğrafi və etnoqrafik təsvirinin verilmədiyini və üçüncüsü isə “eyni folklor faktının leksik tipoloji müqayisəsinin” aparılmadığını xüsusi vurğulayırdı. O, toplama işinə ciddi önəm verir və bunu hər bir azərbaycanlının vətən qarşısındakı təmənnəsiz borcu hesab edirdi. O, folklorun tədqiqində bir mühüm məsələni də diqqət mərkəzində saxlayırdı ki, bu da Azərbaycan folklorunu türk dünyasından təcrid etmədən, bütövlükdə araşdırmaq məsələsi idi.

Hənəfi Zeynallı folklorun tarixini və nəzəri-poetik xüsusiyyətlərini tədqiq edərkən el ədəbiyyatında şəxsiyyətin roluna da xüsusi diqqət yetirirdi. Daha dəqiq desək, onu bir araşdırmaçı kimi folklorlarda müəllif məsələsi də ciddi maraqlandırır. Elmi ədəbiyyatda, xüsusilə də folklorşünaslıqda çox mübahisə yaradan bu problem çağdaş dövrümüz üçün də aktualdır. O, folkloru kollektiv yaradıcılığın məhsulu kimi dəyərləndirsə də, bununla yanaşı ilkin şəxsiyyətin, konkret fərdin rolunu da diqqətdən yayındırmırdı. Şübhəsiz ki, bir ağızdan səslənən folklor nümunəsi sonralar başqaları tərəfindən icra edilərək təkrarlanır, cilalanır, həm fərdin, həm də kollektivin duyğu və düşüncələrinin ifadəçisinə çevrilir.

Folklorun yazılı ədəbiyyatdan xeyli əvvəldə yarandığını nəzərə alan tədqiqatçı haqlı olaraq öncə folklorun yazılı ədəbiyyata təsiri üzərində dayanır. Çünki folklorla təsir edənə kimi yazılı ədəbiyyat uzun bir tarixi yol keçmişdir. Folklorun daha qədim köklərə bağlı olduğunu, həm də yaradıcılığın, bədii təfəkkürün təkamül yolunun folklorlardan keçdiyini göz önünə alsaq, etiraf etməliyik ki, folklor bütün dövrlərdə yazılı ədəbiyyatımız üçün zəngin bir mənbə olmuşdur. Buna görə də Hənəfi Zeynallı folklorun roluna daha yüksək qiymət verir, onu klassik ədəbiyyatla müqayisə edərkən dövrün sənətinə yeni “can verən” əsl yaradıcılıq mənbəyi kimi dəyərləndirirdi. “Ədəbiyyatdan iş kitabı” əsərinə əlavə etdiyi “Xalq ağız ədəbiyyatı” fəslində “Ağız ədəbiyyatının yazı ədəbiyyatından fərqi nədir?” sualına ayrıca bir bölmə həsr edərək bu məsələyə xüsusi diqqət yetirir və maraqlı mülahizələr irəli sürürdü. O, xalq ədəbiyyatının dildən-dilə keçərək cılandığını, orijinal poetik formalarla zənginləşdiyini göstərməklə yanaşı, həm də onun özünəməxsus “sintetik xarakterini və tarixi mütəhərrikliliyini” də diqqət mərkəzində saxlayırdı. Tədqiqatçı el ədəbiyyatının forma və məzmun zənginliyini, yüksək ideyaya, dəyişkən xüsusiyyətə malik olmasının mənbəyini də xalqın həyat və məişəti, yaşam tərzilə əlaqələndirirdi. O, “el ilə gülüb, el ilə ağlayan, ölən” ədəbiyyatı xalqın minilliklər boyu keçib gəldiyi keşməkeşli tarixindən ayırmır, vəhdətdə tədqiq edərək onun zəngin tarixi xüsusiyyəti və təbiəti barədə müfəssəl məlumat verərək yazır: “El tərəqqi etdikcə irəliləyir, el düşdükcə düşür; el içində ictimai bir inqilab olduqca ağız ədəbiyyatı da bu inqilaba yabançı qalmır, elin yanğısı, elin cəlladı ilə döyüşənlərə nəğmələr bəsləyir, onun haqqında dastanlar, rəvayətlər, əfsanələr yaradır. Elin müxtəlif ünsürləri bir-birini əvəz etdiyi kimi, ağız ədəbiyyatı da bu ünsürlərin ağızlarından düşür, xatirələrindən silinmir. Zövqlər, duyğular dəyişdikcə ağız ədəbiyyatı da bir halda qalmır, həmin zövq və duyğulara uyğun bir şəkildə dəyişməyə başlayır” (H.Zeynallı. Azərbaycan el ədəbiyyatı, “Maarif işçisi” jurnalı, 1926, №11, s. 219). Hənəfi Zeynallının folklorşünaslıq elminə bəxş etdiyi töhfələrdən biri də folklorun tarixi-poetik təsnifatının verməsi və janrlara bölməsi idi. Keçən əsrin 20-30-cu illərində bu problemin nəzəri həlli məhz onun xidmətləri sayəsində reallaşmışdır.

Bir folklorşünas kimi onun xalq ədəbiyyatının mənşəyi ilə bağlı görüşləri G.B.Plexanov, M.F.Köprülüzadə və başqa alimlərin konsepsiyaları ilə paralellik yaradır. Çünki Hənəfi Zeynallı da öz mülahizələrində el ədəbiyyatının mənşəyini qədim insanların iş və əmək prosesi ilə əlaqələndirirdi. Bu məqamda sənətin ilk növü kimi işlə ən yaxın olan rəqs prosesi göz önünə gətirilir. Hənəfi Zeynallı “İş nədir?” sualına belə cavab verir: “İş bəlli bir məqsəd üçün ahəngli vücut tərpənişi deməkdir (H.Zeynallı. Azərbaycan el ədəbiyyatı, “Maarif işçisi” jurnalı, 1926, №11, s. 225). İlk rəqs təbii ki, mənəvi ehtiyacdən daha çox iqtisadi, maddi mənafeyə xidmət etmişdir.

Beləliklə, tədqiqatçının gəldiyi qənaət maraqlı görünür. O yazır: “İlk sözlü nəğmələr isə oyunların mənasını anlatmaq üçün düzəlmişdir. Bundan anlaşılır ki, bədii yaradıcılıqda nəzm daha ibtidai olmuşdur və təbii olaraq ilk əsərlər qəhrəmanların igidlik məramlarını təsvir edən mənzum parçalar olmuşdur. Bunların ardınca ikinci dərəcədə duran dramatik əsərlərdir ki, bunlar mühazirə (dialoq) və qarşılıqlı suallı-cavablı xorlardan ibarət olmuş və get-gedə bugünkü dram şəklinə girmişlər. Burada da yenə saz ilə, söz ilə sual etmək və cavab vermək kimi hallara təsadüf etmək olur” (H.Zeynallı. Azərbaycan el ədəbiyyatı, “Maarif işçisi” jurnalı, 1926, №11, s. 228). Hənəfi Zeynallı ikinci yerdə dramatik əsərləri – dastanları qərarlaşdırır. Çünki “dastançının nitqi nağılçının təhkiyəsindən daha ritmikdir”. Məsələn, ilkin poetik ritm modelini nağıllarda deyil, məhz “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanlarında müşahidə edirik. Bu baxımdan, Hənəfi Zeynallının dastanlara üstünlük verməsi doğru seçim idi.

Hənəfi Zeynallı ilk sözlü nəğmələrin oyunların mənasını anlatmaq məqsədilə yarandığını bildirərkən o, söz sənətinin mənasını oyunların icra edildiyi mərasimlərlə əlaqələndirir. Folklorşünas alim Azad Nəbiyev belə mərasimlərdən biri haqqında yazır: “Bizə elə gəlir ki, Novruz adını qəbul edən bu mərasim hələ zərdüştilikdən çox-çox əvvəl mövcud olmuşdur. Zərdüştilik xalqın hafizəsindən bu mərasimlər sistemini silə bilmədikdə onu özünü küləşdirmiş, zinətləndirmişdir” (1,35). İstər folklor janrlarının, istərsə də xalq ədəbiyyatında poetik formaların əsas mahiyyətini, məğzini üzə çıxararkən bu cəhətləri, oyun və mərasimlərin zərdüştilik və islam dini ayinləri ilə əlaqələrini də nəzərə almaq önəmlidir.

Hənəfi Zeynallının “Azərbaycan atalar sözü” kitabının “Xalq ədəbiyyatının qismləri” bölməsində belə bir qənaətə gəlinir ki: “Şifahi ədəbiyyatı “başlıca biri mənzum, biri mənsur olmaqla iki qismə” ayırdıqdan sonra bunların hər birinə ayrı-ayrı yaxınlaşmaq, hər birini ayrıca tədqiq etmək və əsas qanunlarını tapıb çıxarmaq lazımdır”. O, folklorun “mənzum qismi”ni aşağıdakı şəkildə təsnif edir: “1) bayatı, 2) mani, 3) ağı, 4) gap (təsnifat), 5) bağlama, 6) beşikbaşı (ninni), 7) meyxanə, bədiyə, 8) tərifləmə. Mənsur qismə isə 1) müxtəlif məzmunlu nağıllar, 2) dastanlar (qəhrəmannamələr), 3) qaravəllilər (sərgüzəştlər), 4) timsal və təmsillər, 5) əfsunlar, 6) tapmacalar, 7) atalar sözləri”ni aid edirdi (6, 9-10).

Tədqiqatçı qəhrəmannamələri, əfsanələri, yanılmacları və tərifnamələri öz poetik imkanlarına və xüsusiyyətinə görə həm mənsur, həm də mənzum qismə aid folklor nümunələri kimi qruplaşdırırdı. Bu janrlarda əksini tapan ikili əlamətlər tədqiqatçını belə bir təsnifat aparmağa istiqamətləndirmişdir. Şübhəsiz ki, Hənəfi Zeynallının 20-ci illərdə belə bir təsnifat aparması və şifahi xalq ədəbiyyatı toplusunda çap olunması mühüm elmi-praktik əhəmiyyət daşıyır və sonrakı araşdırmalar üçün də əsaslı mənbə rolunu oynayır. Folklorun yuxarıda adları qeyd olunan bir çox janrları barədə Hənəfi Zeynallının sanballı araşdırmaları vardır ki, bunların sırasında atalar sözü, məsəllər və nağılların tədqiqinə də ayrıca yer verilmişdir. Folklorun bu janrları ilə bağlı o, əhatəli və ardıcıl şəkildə tədqiqatlar aparmış, atalar sözlərindən ibarət kitab tərtib etmiş və xalqımızın minilliklər boyu yaşatdığı qiymətli fikirləri ədəbiyyat tariximizə daxil etməklə böyük xidmətlər göstərmişdir. Kitabın hazırlanması prosesini poetik bir dillə Hənəfi Zeynallı izhar edərək yazır: “Günəş işığının su damllarına dağılması kimi böylə dağılı, səpili inciləri bir yekun şəkildə görmək qayət güc oldu. Bəzən abad bir kənddən başlayan ta şəhərlərə qədər dığrılana-yuvarlana gəlmiş məsəllər, nağıllar, mahnılar və ilaxirədir. Bunun əslini aramaq, tapmaq bir adamın, beş adamın, bir ilin, üç ilin işi deyildir... Aşan-daşan bir dənizin qarşısında iki əl, beş əl ilə bənd bağlamaq olmaz. Belə geniş bir sahədə çoxlu çalışanlar lazımdır. Dənizin dalğaları oynağan olduğu kimi, xalq ruhu da, ədəbiyyatı da oynağan və səyyaldır (axııcıdır)” (7, 2-3).

Hənəfi Zeynallının toplama və tərtib işlərində vətəndaşlıq hissi, milli təəssübkeşliklə yanaşı, həm də xalqımızın söz xəzinəsinə, milli-mənəvi dəyərlərimizə tarixilik prinsipləri mövqeyindən obyektiv münasibət də aydın şəkildə görünür. Bu araşdırmaların sanbalı, dəyəri və əhəmiyyəti ondadır ki, müəllif tədqiqatlar üzərində iş apararkən bir sıra tutarlı mənbələrə istinad etmişdir. Onun “Azərbaycan atalar sözü” kitabında verdiyi məlumatdan aydın olur ki, tərtib, təsnif və tədqiq işləri apararkən F.Köçərli, Y.V.Çəmənəminli, S.Qənizadə, B.Çobanzadə, İ.Hikmət, rus alimlərindən isə V.Qordlevski, A.Kolaşev, V.Dal, L.İ.Pinina, Aniçkov, A.Veselovski, G.B.Plexanov, A.Potebnya kimi tanınmış alimlərin əsərlərinə istinad etmiş, müqayisə və təhlillər apararaq inandırıcı qənaətlərə gəlmişdir. Hənəfi Zeynallı geniş erudisiyalı, zəngin dünyagörüşlü bir ziyalı kimi şərqşünaslıq, folklorşünaslıq elmlərinə ciddi önəm vermiş, Qafqaz və Şərq xalqlarının ictimai və sosial həyatına, zəngin ədəbiyyatına bələd olmuş, əldə etdiyi bilik və təcrübələri fundamental araşdırmaların tətbiq etmişdir. O, atalar

sözlərinin tədqiqi prosesində bu yığcam, dolğun, lakonik və ibrətamiz ifadələrin özünəməxsus spesifik xüsusiyyətlərini, xalq fəlsəfəsinin dərinliklərindəki hikməti sənətkarlıqla açıb göstərə bilmişdir. Folklorşünas atalar sözlərini daha saf janr- “həyatın özündən doğma” adlandırır və bir çox nəzəriyyəçilərdən fərqli olaraq, bu folklor janrının ya tarixi, ya da fəlsəfi olduğunu əsaslandırır. O, atalar sözünün də məsəllər kimi hər hansı bir əhvalat və ya hadisədən qaynaqlanması fikrini əks etdirən baxışlarla həmfikir olduğunu bildirirdi. Ancaq bu janrlar nə qədər bir-birinə yaxın olsalar da, müəyyən fərqlər də görünməkdədir. Görkəmli nəzəriyyəçi A.Potebnyanın gəldiyi qənaət budur ki, “bir çox təmsillər və hekayələr, nağıllar və s. qısalıb “məsəl” halına salınır və bu surətlə timsal, nağıl, təmsil və başqalarının izi “məsəl”lərdə görünə bilər” (2, 332-337).

Məsəllərdən bəhs edərkən o, ərəb folklorşünası Nəum Şəqirin fikirlərinə əsaslanaraq bildirir ki, səbəbsiz məsəl yarana bilməz. Hər hansısa bir məsəl söylənmiş hadisə və əhvalatın məntiqi yekunu, hikmətamiz nəticəsidir. Təsadüfi deyildir ki, tədqiqatçı məsəli “səyyar hikmət” adlandırır. O, apardığı tədqiqat işlərində, topladığı folklor nümunələrində elə bir prinsipi əsas götürürdü ki, orada “xalqın zehniyyəti tamamilə meydana çıxmış olsun”. Elə bu məqsədlə də kitabda 1) insan və təbiət, 2) insan və cəmiyyət kimi təsnifat aparmış, atalar sözü və məsəlləri də bu istiqamətdə qruplaşdırmışdır. Tədqiqatçının tarixilik prinsipini qorumasını, estetik prinsipləri gözləməsini oxucular maraqla qarşılamaş və dəyərləndirmişlər. Eyni zamanda bu fundamental araşdırma folklorşünaslığın təşəkkülü və formalaşması istiqamətində mühüm bir addım kimi böyük əhəmiyyət kəsb etmişdir.

H.Zeynallı qısa və mənalı ömrünün yarısından çoxunu Salman Mümtaz, Əmin Abid, Yusif Vəzir Çəmənzəminli, Hümət Əlizadə, Bəkir Çobanzadə, Abdulla Şaiq, Vəli Xuluflu kimi ziyalılarla bir cəbhədə çalışmış, Azərbaycan folklorunun yorulmaz və cəfakəş təbliğatçılarından olmuşdur. Azərbaycan ədəbiyyatına bəxş etdiyi fundamental araşdırmalar onun adını və ölməz irsini xalqımızın yaddaşında əbədləşdirmiş, folklorşünaslıq elminin sonrakı inkişafına təminat yaratmışdır.

Məqalənin aktuallığı. Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığının, elmi nəzəri-fikir tarixinin inkişafında Hənəfi Zeynallının böyük rolu olmuşdur. Onun fəaliyyətinin mühüm bir istiqaməti də ötən əsrin 20-30-cu illərinin tənqid və ədəbiyyatşünaslığının bir elmi-nəzəri sistem kimi tədqiqindən ibarətdir. Nəzərə alsaq ki, Hənəfi Zeynallının Azərbaycan folklorşünaslığının sistemli, ardıcıl və yeni metod və prinsiplər əsasında araşdırılmasındakı xidmətləri uzun müddət diqqətdən kənar qalmışdır, bu baxımdan məqaləni aktual hesab edə bilərik.

Məqalənin elmi yeniliyi. Elmi yenilik ondan ibarətdir ki, məqalədə Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatının sistemli şəkildə toplanması və tədqiqi, eləcə də folklor kitablarının nəşrə hazırlanması, redaktə olunması və onlara dolğun elmi müqəddimələr yazılması sahəsində Hənəfi Zeynallının fəaliyyətinin mühüm məqamları konkret nümunələrlə göstərilir.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən ali, orta ixtisas və orta ümumtəhsil məktəblərinin müəllimləri, tələbə və magistrantlar istifadə edə bilərlər.

Ədəbiyyat

1. A. Nəbiyev. Azərbaycan folklorunun janrları. Bakı: ADU-nun nəşri, 1983.
2. А.А. Потебня. Из записок по теории словесности. Харьков, 1905.
3. Azərbaycan xalq ədəbiyyatından. Bayatılar // Maarif və mədəniyyət, 1926, № 7.
4. N. Qurbanova. Hənəfi Zeynallı. Bakı: Yazıçı, 1989.

5. H. Zeynallı. Azərbaycan el ədəbiyyatı // Maarif işçisi, 1926, № 11.
6. H. Zeynallı. Azərbaycan atalar sözü. Bakı, 1926.
7. H. Zeynallı. El yaradıcılığı. "Azərbaycan atalar sözü" kitabının müqəddiməsi. Bakı, 1926.
8. H. Zeynallı. Azərbaycan el ədəbiyyatı // Maarif işçisi, 1926 № 11.
9. H. Zeynallı. Seçilmiş əsərləri (toplayan f.e.n. Rasim Tağıyev. Bakı: Yazıçı. 1982.
10. N. Qurbanova. Hənəfi Zeynallı. Bakı: Yazıçı, 1989.
11. P. Əfəndiyev. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı. Bakı, 1970.

Ф. Абдурахманова

Роль Ханафи Зейналлы в развитии азербайджанской литературной критики и фольклора

Резюме

Ханафи Зейналлы обладает исключительными услугами в развитии азербайджанской литературной критики и научно-теоретической истории. Имя Ханафи Зейналлы находится на переднем крае становления критики и литературной критики эпохи 20-30-х годов как научно-теоретической системы. Есть многочисленные исследования Ханафи Зейналлы, которые включают изучение пословиц, притч и сказок.

Х.Зейналлы был неутомимым и сострадательным проповедником азербайджанского фольклора на протяжении более половины своей короткой и содержательной жизни.

F. Abdurahmanova

The role of Hanafi Zeynalli in the development of Azerbaijani literary criticism and folklore

Summary

Hanafi Zeynalli has exceptional services in the development of Azerbaijani literary criticism and scientific and theoretical history. The name Hanafi Zeynalli is at the forefront of the development of criticism and literary criticism of the era of the 20-30s as a scientific and theoretical system. There are numerous studies by Hanafi Zeynalli, which include the study of proverbs, parables and tales.

H.Zeynalli was a tireless and compassionate preacher of Azerbaijani folklore for more than half of his short and meaningful life.

Redaksiyaya daxil olub: 16.09.2019